

NOVICE

gospodarskih, obertnijskih in narodskih stvari.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XIII.

V Ljubljani v sredo 2. maja 1855.

List 35.

Opomin gospodarjem zavolj hroščev ali kebrov.

Letos je hroščevo ali kebrovo leto, in kakor se že zdaj kaže, bo letos dokaj tega merčesa, ki sadnemu in gojzdnemu drevju, pa tudi polju in senože-
tim veliko škodo dela. Slana je sadju že tako precej
škode naredila, zdaj pa še ta žival žuga naj manj
desetino pobrati. „Nobene nesreče pa ni brez sreče“
— nam je te dni rekel neki prijatelj, učen natorozna-
nec — „mraz, ki nam je že nekaj sadja pobral, je
pa za to dober, da zaderžuje hrošče v zemlji, da se
bojo saj toliko zakasnil, da drevje požene več perja,
čez katero se bojo požeruhi spravili in tako saj neko-
liko prizanašali berstju in cvetju“.

Ko je leta 1852 zadnjikrat kebrovo leto bilo, so
„Novice“ v 38. list prinesle podučen rodopis tega mer-
česa, v katerem je bilo povedano, da vsaka babica od
60 do 80 jajčk izleže, ki 3 leta potrebujejo, da pod
zemljo se prelevijo v nove hrošče.

Naj ta rodovitnost in pa škoda, katero ta ži-
val dela, bode vsim gospodarjem nagón k prav prid-
nemu pokončevanju! Umnim možem ni treba tega
priporočevati, ker oni sami vejo, kaj imajo storiti, —
manj podučenim in nečimernim je pa to treba do ži-
vega v glavo vtisniti. Ne terjajmo vsega od Višjega
Gospodarja nebes in zemlje, da bi nam le On vse po
volji obračal, mi pa roke križem držali, kjer nam
je samim kaj pomagati mogoče, — za to nam je dal
um in pamet in pa roke in noge.

Pomagamo pa si v ti nadlogi lahko veliko, ako le
vsak gospodar na svojem posestvu in vsi skupaj
se vzdignemo zoper to žival. Hrošči sedé zjutraj
zgodaj, dokler jih sonce na drevji ne zgreje, in pa
od desetih do treh ali štirih popoldne oterp-
njeni ali omamljeni mirno na drevji. To je naj bolji
čas, jih z drevja spraviti, ako drevó prav močno
večkrat potresemo; kakor zrele češplje padajo
doli na rjuho, katero smo razgernili okoli drevesa. Ko
se jih je tako dosto nabralo, naj se veržejo v kako
jamo in z vrelim kropom poparijo. S kakim ko-
lom zmečkani, pa tudi celi kakor so, naj se veržejo
na gnojnišče, ker so prav dober in rodoviten
gnoj, kar je poterjeno po obilih skušnjah. Pametno
ravnaajo tedaj tudi taki gospodarji, ki na mernike ku-
pujejo umorjene hrošče.

Očiten je tedaj dvoji dobiček, ki si ga nakla-
njamo s pokončevanjem te požrešne, pa dobro
gnoječe živali. Če le 1000 hroščev pokončamo, in
če rajtamo, da je med njimi 500 babic bilo, smo že
tudi za prihodnje kebrovo leto 30 do 40.000 nove
zalege pokončali.

Veselo je bilo leta 1852 slišati, da so neki gosp.
fajmošter v nedeljo po pridigi svojim faranom oklicali,
naj pridno pokončujejo stari in mladi, možki in ženske
škodljive kebre. Nadjamo se letos na vsih krajih ta-
cih ljudomilih oklicov. Razun gospod duhovnov so pa
tudi gosp. učitelji na deželi prošeni pripomoči po svo-
jih okolšinah o ti zadevi.

Gospodarske skušnje.

Sadno drevje spomladi obvarovati pozebe.

Dokler je spomladi ponoči zlo mraz, je sadno
drevje zmiraj v nevarnosti, da ne pozebe. To se pa
zamore le s tem odverniti, da gospodar cvetenje
sadúnosnic tako dolgo zaderžuje, da se ni več
zmerzline bati. To pa se takole zgodi: Mesca sve-
čana ali sušca, ko je zemlja še globoko zmerznjena,
naj se okoli korenin natrosi debelega gnoja,
ki naj tako dolgo okoli drevja leži, dokler se je po-
nočnega mraza bati. Ta plast gnoja stóri, da se zemlja
ne more otajati, in ker se zemlja ni ogrela, tudi drevo
cvesti ne more, akoravno druge drevesa, okoli katerih
ni bil gnoj naložen, že lepo cvetó. Potem, ko ni
mraza več, se odkida gnoj, da se zmerznjena zemlja
pregreje ob toplem vremenu. — Ravno ta namen se
doseže, ako se ob zadnjem hudem mrazu ledú okoli
drevja naloži, led pa z gnojem pokrije, ki se od-
kida in preč dene, kadar se ni več zmerzline bati.

Živo apno zoper snetjavo pšenico.

Veliko se je že govorilo in prepiralo zastran sne-
tjave pšenice: od kod pride, in kako jo odverniti. To
je sedaj precej gotovo, da izvira od nezrelega se-
mena. Če s setvijo gospodarji ne čakajo tako dolgo,
da bi se popolnoma sozorila, se med zreli zernji
pridela tudi mnogo nezrelih. Nezrele zerna pa ne
zgubé vse kalivne moči, ampak one kalijo kakor po-
polnoma zrele, — toda takrat, ko bi imelo klasje ple-
njati in se zernje izdelovati, takrat jim moči zmanjka
in namesti zdravega zernja se napravi sneč. Več ko je
taci zern posejanih bilo, več je potem snetjave pšenice.

Da je to resnično, poterjujejo tudi tiste skušnje,
po katerih se priporoča, le staro seme sejati. Zakaj
nek to? Gotovo le za tega voljo, ker, če je pšenica
stara, tedaj delj časa v shrambi ležala, zgubé
nezrele zerna kalivno moč, in le zdrave kalijo; tako
se obvaruje s staro setvijo snet.

Ker si pa vsak gospodar ne more stare pšenice
izbirati za setev, je živo apno po mojih in obilnih
druzih skušnjah naj bolji in naj gotovši pripomoček
zoper pšenično snetjavost. Ako pa tudi apno ni vse-
lej pomagalo, ni bilo apno krivo, ampak le to, da
se ni pravo živo apno za to rabilo, ampak tako, ki
je predolgo že ležalo in od vodenega zraka vgašeno
bilo, je tedaj zgubilo svojo razjedljivo moč, tedaj
tudi nezrelih zern ni pokončati moglo.

Skozi 30 let sem takole ravnal, in prav srečen
sem vselej bil:

Za 5 vagánov (mecnov) pšenice, katero vsujem
na zlo zlo ozki kup, vzamem verč (kandlo) konjske
ali goveje scavnice in polagoma in počasi polivam na
kup spravljeno pšenico, v tem ko jo dva si nasprot
stoječa hlapca premetujeta. Tako delam 5krat pore-
doma; potem frišno žganega in drobno zmletga apna
3 bokale, tudi polagoma in počasi, potrosim po kupu,
kterega hlapca spet kakih 5krat premečeta, da se apno
s pšenico dobro zmeša. Skozi 24 ur potem pustim pšenico

na kupu ležati in potem se vseje. — Na to vižo ne terpi pšenica ne naj manjši škode, če tudi se morebiti pred tednom ni vsejati mogla; le to je treba, ako delj časa leži, da se vsaki dan premeče.

Korist žernika ali domačega mlina.

Kolikor dražje je žito, toliko bolj se plača, če ima gospodar domá svoj žernik. Gospodar si prihrani ž njim mlevšino, ktera nekterim mlinarjem ni nikoli dosti obilna, — tudi ne pride ž njim nikoli v tisto zadrego, ki se primeri, če dá žita v mlin, pa mlinar vode nima, — poslom svojim, ki včasih pozimi nimajo dela, zamore s tim opravila dati, da mu moko meljejo. Med mnogoterimi domačimi mlini ali žerniki so tisti z mlinskimi kamni naj bolji, ker žito naj bolje zmeljejo, in ker si kamne lahko sam zbrusi ali pa po mlinarji zbrusiti dá. Z žernikom, s katerim imata 2 človeka opraviti, se dá v 1 uri 1 vagán žita zmleti. Če žernik blizo 100 gold. veljá, se to v velicah gospodarstvih v malo letih splača.

Zoper mravlje.

Gospod Lepstanski so nam dali na znanje, da mravlje se od mladih drevesc odženó, ako se jim steza s svinjekom (svinskim gnojem), pomešanim s človeško vodo, zadéla. Quod est probatum — ali pa morebiti: quod est probandum?

Tečnost mnogoverstnih jedil.

Po natanjčnih kemijskih preiskavah se je zvedila tečnost ali redivna moč mnogoverstne hrane. Ta znanost ni prazna reč, ker nam kaže prav za prav vrednost različnega živeža. Za méro družih jedil je postavil učeni kemikar materno mleko in po njem je povedal: koliko teknejo drugi živeži mesni in rastlinski.

Če namreč materno mleko zdá za 100 redivnega soka,

med živalsko hrano:

tedaj zdá kravje mleko	za 237,
„ „ različni sir	za 331—447,
„ „ sirova suha gnjat	za 539,
„ „ kuhana „	za 807,
„ „ rumenjak jajčji	za 305,
„ „ kuhano golobje meso	za 655,
„ „ „ ovčje „	za 852,
„ „ „ telečje „	za 911,
„ „ „ goveje „	za 942,

med rastlinsko hrano:

„ „ krompir	za 84,
„ „ repa	za 106,
„ „ turšica	za 125,
„ „ beli kruh	za 132,
„ „ pšenica	za 144,
„ „ črni kruh	za 166,
„ „ gobe	za 201 do 289,
„ „ grah	za 238,
„ „ leča	za 276,
„ „ bob	za 283.

Za poduk in kratek čas.

Stare vraže še dandanašnji ljudstvo moré.

(Dalje.)

Kako se pa godí še dandanašnji? Kamor koli popotnik po svetu pride k neznanim ljudstvom, naj so še divji ali ne, povsod je ajdovsko natorno bogočastje, povsod spričuje govorjenje le staro mnenje o natornih prikazkih: „Glej tam v oblakih se Bog krega“ — se povsod sliši, kakor se je nekda govoriло od gromovnika Jupitra. Ali je pa med nami kaj bolje, ki se imenujemo omikani? ali niso nas iz mladih nog strašili, kadar je gromelo: „Otroci, ali ne sli-

šite, kako se Bog v oblakih krega!“ Toliko časa se že štejem med omikane ljudi, vendar je toliko omike, da še zmiraj iz blata starih paganov izlesti ne moremo. Preprostemu ljudstvu — kadar gromí — ne kraljuje v nebesih zemlji milodarni usmiljeni Bog, ampak kadar viharji privlečejo oblake, slišijo na kmetih kakor po mestih še dandanašnji gerškega Dija, ki v svoji jezi in serdu zemljo z gromenjem stresa in straši. Se vé da ne vedó: kje da tečí korenina krivih misel. Žalostno je zadosti, da se že dete z maternim mlekom napije bedaste boječnosti, da ga je tako grozno strah, ko grometi začne. V izreji se tedaj dandanašnji prime korenina tolikanj rev in nadlog našega življenja. Ne le krive, ampak krivoverne misli jemljejo veselje, ki ga je Bog svojim otrokom namenil. Iz take mladine postanejo bedala, ki jih zviti svet povsod za nos vodi. V vražah izrejeni niso družega kot babježi in strahúni. Kjer se mu kaj neznanega, zlasti v tami, pokaže, ga že straši, naj bo že s podobo kake konjske šeme ali pa s hudim vragom, ki mu zvečer v mraku za petami berlizga. Vrag mu poti zavera, v vsakem teršu eden čepí; v mačji dlaki je skrit in v tami nesrečo po pohištvu razširja. Vse je takemu bedaku grozna prikazen. Glejte! v oblake strelja, da copernico z megle izbija; nobeden se je ne usmili, ako bi duhovna v fari ne bilo, bi mogla o hudi uri reva pod milim nebom prenočevati.

Kaj ne, čudno je vendar, da se še tako umazane misli med nami nahajajo! Vém pa, da se mojim besedam bravci ne bodo čudili, ker morebiti ne bodo nobenemu v roke prišle, ki bi ne bil v svojih mladih letih kaj takega doživel. Kdo še ima tako kamnito serce, da bi se mu človek ne smilil v svoji nevednosti, ki ti tako natanko dopoveduje, ktera soseda da je bila v megli! „Glej — pravi — „černi „oblaki so se čez dolino potegnili, tamle iz grape se pa „megla po lesu vleče, copernice nese v meglo, da bodo „točo delale. Gotovo jo je že tudi šantova Pavelčevka v „meglo potegnula. Ko bi šel gledat, vém, da bi tudi Gunčerce ne dobil domá. Saj veš, Pavelč bi tega kruljevega „zlodja nikoli ne bil vzel, ko bi ne bila Gunčerjeve rodovine. Mislil je in ni se zmotil, če zna coprati, da hodi „v meglo, zna tudi po vervih krave molsti. Kakošen kosček „kruha, maslic pšena in kaj tacega se kmalo dobí pri „kmetu, ki ima dobro kravo; smeteno bo pa moja žena „posnemala. Pa moraš vediti, Gunčarca še na starih žokih čepí, ki so polni cekinov in šmarnih petic. Babše se „je izvalilo neki gori za Bukovem verhom; nje oče je škrteljne imel, dedec se je bil hudiču zapisal, za to so mu „dnarja nosili, pa so babo copernije naučili in od tistega „časa hodi v meglo. Zdaj je skorej škoda, da bi si človek kupoval dobro kravo, saj ta hudoba po celi soseski „molze, nam družega ne ostane kot zelena sirahka, pa še „tista ni zdrava za jesti“. (Dalje sledí.)

O slovniškej sodnii.

(Dalje.)

„Kaj“, poreče nekteri, „saj vendar ne pišemo tako pomoteno, kakor nasovetnik slovniške sodnije misli“. — Res „Novice“ in „Danica“ so še najbolj po slovniških pravilih. Kar tiče druge bukve, so nektare zavoljo preveč zbranih in vse križem po kopiti tujih strokov postavljenih besed neumevne; druge v vsakej verstici oznanujejo, iz kterege slovenskega kraja je pisatelj doma; tretje bi bilo po slovniških pravilih vse prekrizati; v nekterih sestavkih so pisatelji preiziskane in posiljene etimologije v posebnosti zabredli.

Vém, da sem z družimi vred potreben slovniške sodnije, vendar pa naj po svoje vednosti omenim nekterih napak, ktere je semtertje najti, in ktere bode slovniška sodnija težko poterdila. Če me kdo z dovodi, se vé da veljavni, zaverne, mu bodem hvaležen, saj moram želeli resnice in pravega, ne pa svoje terme in zmot.